

על הבאר הסתומה

(ארבע דרשות בימים נוראים)

א

ובא אשר לו הבית והניד לכהן לאמר: כנגע נראה לי בבית: וצוה הכהן
 ופנו את הבית כטרם יבא הכהן לראות את הנגע ולא יטמא כל אשר בבית ואחר
 כו יבא הכהן לראות את הבית: וראה את הנגע והנה בקירת הבית שקערורת
 ירקרקת או אדמדמת ומראיהו שפל מן הקיר: ויצא הכהן מן הבית אל פתח
 הבית והסגיר את הבית שבעת ימים: ושם הכהן ביום השביעי וראה והנה פשה
 הנגע בקירת הבית: וצוה הכהן וחלצו את האבנים אשר בהן הנגע והשליכו
 אתהו אל מחוץ לעיר אל מקום טמא: ואת הבית יקצע מבית סביב ושפכו את
 העפר אשר הקצו אל מחוץ לעיר אל מקום טמא: ולקחו אבנים אחרות והביאו אל
 תחת האבנים ועפר אחר יקה וטח את הבית: ואם ישוב הנגע ופרת בבית אחר
 חלץ את האבנים ואחרי הקצות את הבית ואחרי הטוח: ובא הכהן וראה והנה
 פשה הנגע בבית צרעת מסארת הוא בבית טמא הוא: ונתח את הבית את אבניו
 ואת עציו ואת כל עפר הבית והוציא אל מחוץ לעיר אל מקום טמא: והבא אל
 הבית כל ימי הסגיר אתו יטמא עד הערב: והשכב בבית יכבס את בנדיו והאכל
 בבית יכבס את בנדיו: ואם בא יבא הכהן וראה והנה לא פשה הנגע בבית אחרי
 הטח את הבית וטחר הכהן את הבית כי נרפא הנגע. (ויקרא י"ד, ל"המ"ח).

רבה ושונה היא תוכחת־הדברים שאנו משמיעים עתה באזנינו, כדי לבאר לעצמנו את
 הנגע אשר בבית, בית הדור ועולמו — הנגע, ענינו ושרשו. תוכחת־דברים זו אף כי היא
 רצופה ביקורת והאשמה, קטרוג ומוסר, אין אתה מוצא בה מדרך הבריקה שמצינו בפרשת

מצרע לענין בית ונגעו — לא זו חובת־המיצוי ולא זה מיצוי־החובה, אשר לו הבית נהג גם עתה בלשון, המעמיד את הצרעת כצרה מועשת, מודיע גם עתה לא בלשון: נגע, אלא בלשון: כנגע, ואילו הכהנים אם אינם מסתפקים ברביע־דרכו של הכהן שבפרשה, הריהם מגיעים, לכל המושב ואף לכל המרובה, כדי מחציתה, נמצא שאינם רואים את הנגע אלא בשטח־ישרשו — את קירות הבית ועל כן הם מדברים על שקעורות, ירקקות או אדמדת, אך אינם רואים את הנגע בעומק־ישרשו — את אבניו, עציו ועפרו ואינם מדברים על אבנים אחרות ועל עפר אחר, וממילא אינם מסמיכים עשייה לדיבור ומדמים בלבם, כי נרפא הנגע, כרפואת־אליל כזאת אתה רואה עתה ביותר באותה תוכחת־הדברים, הרווחת בימינו אלה, על החטא הכבד, שחטאו העמים ושעשאם כאסקופה נדרסת לפרטות־הרשע, הלא הוא החטא, שלא טרחו על זיונם ועל דרכי־זיונם, שיהיו ככחו (ולמעלה מכחו) של האויב; שלא טרחו על דרכי־אסטרטגיה חדשים ומחודשים, כטירחתו (ולמעלה משירחתו) של האויב, ויש שאותה תוכחה מתעגלה כדי השקפה כוללת, הרואה את הנקודה כמרכז ואת המרכז כחנות־הכל: הצורך לעמוד על ערכה של תרבות, אם טובה ואם רעה, בדוק בכושר־זיונה ובכוח־זיונה, שהוא מביטוי־חיותה הנעלים, המכריעים ביותר, דרדלה־צה מותר לומר, כי חזות ישנה היא והיא חזרת, בעצם, על החידוד הנודע בענין כביכול, העומד לצד התותחים המשובחים יותר, אלא שהיא מוסיפה לו כעין מתרשעם מיוחד: לפי שבעל־התותחים האלה מעיד, שהוא יודע להיות מגינו של עצמו וממילא של הכביכול שלו, בין שכביכול נתפס לו כבוראו ובין שהוא נתפס לו כבוראו.

אולם לדקדוקו של ענין אין תוכחת־דברים זו עלולה להתעגל כדי השקפה כוללת, אלא מתוך ששריג נתפרש לה כשורש, מתוך שתוצאה נתפרשה לה כסיבה, רק בהשקפה ראשונה, מרפרפת, מותר לנו לומר: העמים נפלו כעמיד מאחרי הקוצר, משום שמגלו היה מרובה וחד וממורט ואילו מגלם היה מועט ופגום וקהה, אולם בהשקפה שלא־חריה, חותרת, אנו חייבים להקשות: על שום מה היה מגלו כך ומגלם כך, ואנו חייבים להשיב: משום שחושו היה מרובה וחד וממורט וחושם היה מועט ופגום וקהה — הוא ידע מה פורענות הוא רוצה להיות להם והם לא ידעו מה פורענות הוא עלול להיות להם, ואילו בהשקפה אחרונה, ממצה, אנו חייבים להקשות: ואילו היה חושם כחוש, כלום לא היו מבינים את הצורך וההכרח להתקין לעצמם מגל כמגלו, ואנו חייבים להשיב: אילו ידעו כפי שהוא ידע, מה פורענות הוא רוצה להיות להם ואילו הבינו מה פורענות הוא עלול להיות להם, לא היו מניחים אותו לעבור את הדרך, שבו נעשתה כמידת־רצונו מידת־יכלתו, כי היה בידם שלא להניחו לחלום על מגל כזה, כל שכן להתקינו ולהשחיתו, ביתר בירור: חטאם לא היה במה שמידת־זיונם לא היתה כמידת־זיונו, במה שלא מיצו כמותו את כוחת־העם לשם כך, אלא במה שהניחו אותו, בעוד כל הכוח בידם לעכב, להניע למידת־זיונו, במה שחושם האשים לחלושיו, שאילו־לא האשים כל כך, הרי קודם שהיה מלחשם על החובה לעלות בדרך של תחרות־זיונים משורפת, היה מרמזם על נודל־הפורענות, שהם עלולים לה, ואילו נרמזו, היו לפנייהם מסילות ומשעולים הרבה לעכב את הפורענות, מתוך שהיו מקפידים אותה בקטנותה, אך גם התשובה: חושם האשים, אינה מגיעתנו לשרשו של ענינו, היא רק שביל אליו, ואף השביל הזה אין בו כדי להוליכנו אל השורש, אם לא נעזק תחילה בכרת־טרשים, שזדונה ומשונתה מעורבבים בה, והיא משבשת כל הליכה נכונה, הלא היא הצומת המתעה שבאופן השימוש השגור בצמד המלים: הוא והם, הם והוא, וכי מה אומר אופן־השימוש השגור? הוא אומר כי צמד־המלים: הם והוא, הוא והם — צמד־ניגודים הוא, הוא מוסיף ואומר: וניגודם כפול — גם במציאות, גם בהכרת־עצמם, אך אם נעיינו, נראה, שגם ניגודם

במציאות וגם ניגודם בהכרת-עצמם אינו מוחלט אלא מצד אחד בלבד — מצדו הוא ולא מצדו הם. הוא גם היה וגם ראה עצמו כניגודם המוחלט והם לא היו ולא ראו עצמם כד. שעל כן הוא היה כחשיבה רצופה של אבני-החלטה והם כפסיפס מפורז של חלוקי-דיסקוס שלא מעשים מהם נחצבו באבניו. כוחו לקפיצה, לתנופה ואפס-כוחם לעמוד בפניה נתגלה, אמנם, בשדה-המערכה, כשמגלו קצר כממחת אחת עמיריהם, אך לא שיעור-מגלו וחודו הולידו את כוחו, אלא שיעור-מגלו וחודו נולדו מתוך כוחו. חידה היא: אף כי הוא האחד והם הרבים היה כוחו גדול מכחם, אך זו חידה, שפתרונה קרוב ביותר — כוחו, שהוא כוח הרע, הוא, בסיכומו, צירופו של הרע שבו ושבם כאחת. כי מי שלא תפס, כי הוא לא בלבד הרפזונמציה של הרע שבו עצמו, בסיעתו, בעמו, אלא גם הרפזונמציה של הרע שבאירופה, מי שלא תפס, כי הרשע שיצא למשול מלב-אירופה אינו אלא סיכום-הפגמים של אירופה, ביתר כירור: מרכז חטאם וענשם של ראשי-עממיה, צרעת שלהם כולם, לא תפס כלום.

שעל כן איש-אירופה, המדבר על הבית ונגעו, חייב לסלק את הדיבור הנוח: הוא והם, ולאחוז דיבור קשה אך אמתי: אנתנו, ומשיאחו בו יאמר: האטם-חושנו וחידור-חושנו אינם אלא כשני צדדים של מטבע אחד, ומה המטבע? משבע-הדור, שחטא כשאלו לו עצמו ולדורות שלאחריו, הוא חטא-יטופה של הפורענות, שירדה לפני כשלוש עשרות שנים על העולם, נצא ונראה: עולמות של נפש ועמל נחרבו ואחרי מבול-הדמים והיסורים כלפנו — שאפילו נפל שינוי בדמותו של עולם, לא נפלה תמורה ביסודו של עולם, הכוחות, שגדלו מתוך האמונה בתמורה הטובה של העולם בדמות וביסוד ושרפיונם, אם בעז ואם ביכולת, לא הניחם להשליט אמונתם לפני המבול ולעכב פריצתו, נתנברו לאחריה, ודומה היה, כי ידעו להעזר בתגברתם, אך היא היתה עד ארניעה — הפסקת-בינתים של הגורל הלכה והעולם נשאר, אם לא כדמותו, הרי כיסודו מקדם, העולם לא נשאר כדמותו — כי הנה כמה וכמה עמים, ביחוד קטנים, שהיו כפותים לתקיפים מהם, נעשו כארוני גורלם וקורותיהם, אך העולם נשאר כיסודו — אותם העמים יצאו מעברות לחירות, אולם לא משעבוד לאולה, ולא עוד אלא שרוב רובם נעשו עצמם, אם מעט ואם הרבה, משעבדים וכחם בשיעבוד האחרים לא נפל בשפלות, בצנינות מכות-משעבדיהם תמול-שלושום, העולם לא נשאר כדמותו — כי הנה מדינה גדולה הפכה את קערת-המשטר על פיה והשליטה סדרי-חיים אחרים, אך העולם נשאר גם בה כיסודו, אם כי בחילופי-תפקידים — תחת הכת שנתנה לעם את הנפש ולקחה את הרכוש, באה הכת שנתנה לו את הרכוש ולקחה את הנפש, כללו של דבר: הפורענות עברה ובטלה, אך שרשה העלול להצמיח פורענות שכמותה, ואפילו גדולה הימנה, לא עבר ולא בטל, משום שהתמורה, שהיתה עוקרתה, אילו מצאה פרוקו לעצמה, נדחקה, כדרכו של כוח מוכרח באפס-מוצא, ממסלול הישר למסלול הנלוז, כי אותה שעה עצמה, שנתעמעם ונתכהה בקרו של משיח, בקרה של התמורה המוכרחת בדמותם ויטורם של החיים, אותה שעה עצמה נתעצם ונתבהק בקרו של האנטי-משיח, בקרה של מפלצת-המהפכה הפרוורסית.

ויש דרך-ערעור על חובת-ההרחבה של כתובת-האשמה והאשמים כדי אמירה: אנתנו, הערעור עיקר-לשונו כד: הרשע, שיצא עתה מלב-אירופה למשול בה, הוא רשע-העם היושב בו, זרע-טבטונים, שנתקיים בו ענין משורש נחש יצא אפעה, וכבר נערמה, ביחוד בימינו עתה, ספרות מרובה ובה דרכי-הוכחה שונים, שהצד השוה בהם המכרת-פסלותו של העם הזה, דרכו האיומה של העם הזה עתה, מאז הפקיר עצמו מרצונו לידי שליטו וסיעתו ורתם עצמו להיות מרכבת-הברבריות החדשה — דרכו זו מתפרשה לה להסברה זאת כגולת-כותרת להתפתחותה, ההולמת יצרו ורוחו, גם משעבד-ברייתו וגם ממסילתו בקורות, ואמנם, לא קל

לעמוד בפני הערעור הזה, ביחוד בהתייב לפנינו המערער בלא דברים ורק יכה באצבע צרדה כלפי מראה התועבה של מדינת העם וצרות מדינות הכבושות לה, שהיו כזעות עיני יסורים, כתופת יסורים אחת להשפלת האדם, נפשו, כבודו ושיקוצם. אך אם לא קל לעמוד בפני הערעור הזה, חובה לעמוד בפניו – ולא בלבד משום שהוא, הרואה ומראה את העם הזה בצלליו הנוראים, מאפיל על אורותיו ואף מכחיש בהם; ולא בלבד משום שהוא כמהדורה הפוכה של התורה הנואלת, המפלה בין דם לדם, שהיא מיסודייה ברבריות החדשה; אלא ביחוד משום שהוא מכתיע בהאפלה והפלאה אלה, כדי להתעלם מפתרונה של חידה רבת, שאינה כל כך בעצם נפילתו של העם הזה אלא באפשרותה ובהכרחיה. הפותר חידה זו באמירה: טבעו של העם הזה גורם, אינו מכוון למרכז האמת, שכן טבעו של העם הזה אינו שונה ואי אפשר שיהא שונה משל עמים אחרים. לא כן הפותר חידה זו באמירה: מתחו של העם הזה גורם, שכן מתחו שונה ואפשר שיהא שונה משל עמים אחרים, והוא מתח נבזה שאינו מוצא פורקנו אלא בעומק, אם של מעלה ואם של מטה, ושעל כן הוא כנוטל את העם הזה ומעננו לקצוות, המתח הגבוה הזה מחייב את הנקודה הקיצונית – ככל שנוכרת בו מידת המוסר הוא פתוח לנקודת הרום, אולם ככל שנוכרת בו מידת היצר הוא נוטה לנקודת הישחת, דוריים אחרונים ראו את המתח הזה פתוח לנקודת הרום ומטפס בה – מתוך העם הזה ומדינתו עלתה הבהירה שבמחשבות התמורה של יסודייה החיים ועילויים; מתוך העם הזה ומדינתו קמה העזה שבתנועות התמורה של מוסדייה משטר והחברה וישראל, והמחשבה הזאת והתנועה הזאת ראו את העם הזה ואת המדינה הזאת כראשי קנדיאטים לקיים תווך האדם ברומו, דורנו ראה את המתח הזה נוטה לנקודת הישחת ושוקע בה – מתוך העם הזה ומדינתו עלתה העכורה שבתאוות התמורה של יסודייה החיים וניוולם; מתוך העם הזה ומדינתו קמה השחוצה שבתנועות התמורה של מוסדייה משטר והחברה ועיקומם; והתאוה הזאת והתנועה הזאת ראו את העם הזה ואת המדינה הזאת כראשי קנדיאטים לקיים חזונית האדם בשפלו, דורנו שראה את המראה האחד ואת המראה האחר, יש ואמר: זה ליד זה, אך כמעט שלא אמר: זה מתוך זה, הוא לא אמר כך מתוך שלא הבין, כי עסדה המתח הגבוה, שנערו בו מאויי משיח והוא מבקש ואף מנסה לעלות לנקודת התמורה, אך נעצר, אם בעטיו שלו ואם בעטים של אחרים, בנקודת ביניים, סופו נופל לנקודת התמורה, כי נקודת הביניים, שהיא חלל-אוויר המוב של עמידה מונח, היא נקודת פורענות לעסדה מתח – בה נעשית אשדוקודש שבמתחתו אש זרה.

ומה שנאמר במשיח יאמר באנטי-משיח – את חלינו הוא נשא ור' הפגיע בו עיון כולנו. חלינו ועווננו – המשיח הוא כשדה קברם, הוא כמלכדם בנקודת הבערה של נפשו המזוקקת ומצרפת כדי לבערם; חלינו ועווננו – האנטי-משיח הוא כשדה הריוגום, הוא כמלכדם בנקודת הבערה של נפשו העוכרת ומטמאה כדי להבעירם, עסדה מתח הקפיצה משיח לאנטי-משיח היא לו כאפשרות המיד, אך אותה אפשרות נעשית בו הכרת, משהגיע לנקודה, שבה המשיח נתגלה כפסבד-משיח, והיא נקודת הקפיצה מקוטבי המוסר לקוטבי היצר, והמשיח שנתגלה כפסבד-משיח – זהו הנגע שבבית, בבית אירופה כולה, אולם לא כהגבת עמידה מונח היא הגבת עסדה מתח – כשהם יורדים הוא נופל, כשהם נופלים הוא מדרדר, אך נפילתו ודרדרו הם לא בלבד תשא עצמו אלא תשא אירופה כולה, הם לא בלבד עונש עצמו אלא עונש אירופה כולה, תשא והעונש על גאולה, שבשורתה נשמעה כתום טבת העמים לפני כשני דור, והיא כיובה ונתכזבה.

השואל: איך היה המרפא כצרעת וכדק את הבית לקירותיו ומראיו ואינו בודק לאבניו ועפרו, כאילו לא בדקו כל עיקר, השואל: איך היה הצרי כנגד אפילו הוא בודק

את הבית לאבניו ועפרו, אך אינו מבין, כי אין לרפאו אלא כאבנים אחרות ובעפר אחר, כאילו לא רפאו כלל, והיוצא מזה: אם הגאולה ומקרמיה הכיבו ונתכוננו, אין תבוסתה בקצירה אלא בחרישה, בורעה, שם ביסודותיה — יסוד כשלונה, שם, ביסודותיה — נחפשה ותחקורה.

ב

כשם שעם פועל על אחריות עצמו בבואו, רק משום תאות השלטון, להרחיב את טרותו, כך הוא פועל על אחריות עצמו, ונגדולה יותר, אם הוא מסרב לפתוח במלחמה תוקפנית בכל שעה שוראי לו, כי סמכותו עלולה להיות סגן ועזר. אל נא תשמעו לאסתלה הסופיסטית, כי מן הנמנע הוא לדעת, פתי העורה נחיצה ומתי אינה נחוצה. שקרו על כד, שמצפונכם הלאומי יהיה סתור ועד מחרה תטהרנה עיניכם הלאומיות. שום אדם, המוכן באמת לקחת תכל במלחמה נאצלת, לא יתמספה ולא יחסם, מי או איזה ענין צריך לעזרתו. אומר לכם כעזו ובגלוני, כי אנו האננים קיפחנו בעשר השנים האחרונות את כבורנו כאומה אצילה, כאשר לא היינו צריכים להלחם — נלחמנו, לשם טובת הנאה: כאשר לא היינו צריכים לעמוד באפסיר — עפרנו, מחפת יראה, בטלים מטעש. הריני אומר לכם, כי העיקרון של איהתערבות, בררר שמטיפים לו אצלנו עתה, הוא אנוכי ואכזרי כל כך, כמו ישנעון הכיבוש הגדול ביותר ואין הוא נבדל ממנו אלא כסה שיש בו לא בלבר דישעות כי אם גם טורדלכ.

נחפשה ותחקורה — ומה ראשית חפש וחקר, אם לא התירה הצורכת ומתמיהה, שנחטיל, בכלל חירות רבות ואחרות, לדור החוק, והיא: איך נואלה מציאות הרור וראתה בעלות בתוכה מעצמתהדרשע ולא הניפה עליה גרונה וקצצה, בעוד שרשיהתחמם רפוסים וענפיהתועבה קלים והמתניה עד שסבדישרשיה כילה כל מעבהיניקה סביבה ונכביענפיה השיל צלו המאיים על כל משטחגידול סביבה ועצה, עזיהמות, היה כמלדהארק, והרי דורנו לא יוכל לכבם, לפני הדור הרחוק ההוא, את חטאו זה לאמור: האותות שראינו קלושים היו ולא היה בהם לנלות קצהיהבאות, שהרי האותות שראינו גדולים היו, אפילו גדולים מאד, אלא שדורנו או שלא רצה לראותם במלואמשמעותם או שראם במלואמשמעותם ולא רצה להבינם או שהבינם ולא רצה לעשות את העשייה האנוסה על פי הראייה וההבנה, — לקום ולקראו באונייהעמים, שכנייהמעצמה הנוראה ושכני שכניהם: מי לך אלינו — ולעשות את מלחמת ד'.

אולם מלחמת ד' — במידה שהגדרה הזאת כלולה, אם מדעת ואם שלא מדעת, ואם אפילו כנגד הדעת, בפסכרונימים השונים: מלחמתהתרבות, מלחמתהחירות, מלחמתהדאור — מנחיצה הנחה מוקדמת, נוסחה המכסימליסטי: שהלוחמים יקיימו באליהם ענין ואהבת על שלישייתמדיו — בכל לבבך, בכל נפשו, בכל מאדך — כדרך שאויביהם מקיימים אותו בשטנם, נוסחה המינימליסטי: שהלוחמים יאמנו ליצר הטוב כחלק נאמנותאויביהם ליצר הרע, נוסחה הממוצע הוא כמטאלה, כתחננו: מי יתן והיה בלוחמים מעט מאלהים, כשם שיש באויביהם הרבה משטן, שאילו היה בלוחמים אחוז אחד מאלהים, כשם שהיו באויביהם כל מאת אחזייהשטן, לא זו בלבד שלא היתה צפויה התרשלות, מעילה, בנירה במלחמתהתחובה אלא כל חובתהמלחמה היתה למותר, אולם משלא היה גם אותו האחוז האחד, אותו האור המעט המגרש חושך הרבה, נתקיים כי הנה חשך יכסה ארץ.

היו אותות, אותות גדולים, אפילו גדולים מאד, שהתרפקו על דלתותהגנש של הדור, אך מה תועלה בהם, אם הנפש היתה ריקה מאלהים, אמנם, בפיותיה הרבות התגוללו דברותיו, על קירותיה התנוססו לוחותיו, בחללה פרחו אמרותיו, אך כל אלה הם זכריאלהים ולא הוא עצמו, אם כודאותקרובה בחינת ושכנתי בתוכם, אם כודאות רחוקה בחינת צמאה נפשי, אולם כודאות, כמציאות, כחי וקיים, שעל כן ראינו בגדול שבכשלונותהדרור: האותות הגדולים

שניתנו לפרפו על פני שמחיה העליונים של נפשיההדור, הרעידו קצת עינולייגלים אך לא הסעירו את מעמקה שיתקוממו אל הרעה, אם בטרסדבואה ואם בראשיתמצעדיה ואפילו בעצמיהשתוללותה, כי שיעורה של אהבתהאלדים שבנו, אם כודאות מצויה ואם כודאות רצויה, היא כמידתשיעורה של אהבתצלמו ודמותו וכמידתההתערוררתו למסור נפשנו על הצלתצלמו ודמותו מפני בוזיהם ומשקציהם, ביתר בירור; כמידתאהבתנו לנברא, כמידת מסירותנו לו בדחקו, בעלבוננו, בעינויו ויסוריו, כך מידת אהבתנו לבורא, וראו, מה עלובה ומבישה היתה ההתערוררת – אם מותר כאן להסתייע בתיבה גדולה זו – של הדור, בהראות ראשיתאותות לביוניצלמו ושיקוציידמותו של האלדים, ראשיתאותות לזוועותדימים, כשהאדם, שהשפיל את האדם שבתוכו, יצא להשפיל את האדם מחוצה לו, ולמה נרחיק במשלים ואנו, זרע אברהם, המשל הקרוב ביותר – על נבנו חרשו חורשים, את צלמנו בזו, את דמותנו שקצו, את נפשנו סרקו במסרקותקלזו, את לבנו חתכו במאכלתחרפות, את גופנו העבירו בכל מדורי תופת – והדור התבוננו, דאב, כאב, זעם, אך כל היותו לא התפלצה ומעמקיה לא התקוממו ולא שטפו בסערתם את הרשעה ורשעיה ולא נמצא לא עם ולא מדינה ולא שליט ולא ראש שיאמר: נקום ונכרית את חרפתההדור ולא נדיה עוד דורהחרפה.

למה נרחיק במשלים ואנו, זרעאברהם, המשל הקרוב ביותר – הדור ראה אותנו ואת גורלנו, גורלם של ראשוניקרבנות וראשיקרבנות, והנה אישיההדור והמוניו אמרו דברייזעם ותוכחה, מהם כתבו דברימרורות, מהם גם פתחו פינתילב וסדקישער, אבל גם אלה לא הבינו את הפורענות הזאת, שירדה על ישראל, את ראשיתהמלחמה בעםהראשית כראשית הבנית לגורל המועדת לעמים רבים, למשפחתהאדם, שאילו הבינו, אילו יכלו להבינו, לא היו נסמכים על פיכתות דיפלומטית פותה, אלא על חוש אפוקליפטי חכם ובראותם את אחיהם יעקב הניתן למסיסה, היו רואים בעליל את הפירצה, הקלה ביותר והקשה ביותר, בחומתם הם; היו מבינים שאהבת ישראל היא עתה אהבתעצמם וכמידתה של זו מידתה של זו וההננה על ישראל היא הננה על עצמם והמלחמה על ישראל היא מלחמה על עצמם והמסקנה היתה נלויה, ברורה, מוכרחת: עניו ישראל כי casus belli לא דרך השאלה או המשלה, אלא פשוטו כמשמעו, מ מ ש.

אבל חיובם הפיכת, הדיפלומטי, היה דחה אפילו את עצמיההשערה על כך והיה מכריחו לתחומה של עצרתנישים המזורות בלבנה, כל שכן שלא הכל היו כואבים וזועפים על עצמיהפירצה שבחומה, הרי עמיההדור לא היו בזה לב אחר; קצתם, שאיבת ישראל היתה תקועה בהם, שנחו שנמצא מי שקיים מה שלא חלמו אפילו בסיוטיהיותם; קצתם שאהבת ישראל היתה תקועה בהם הקציבו תקציב מיוחד אך מחוק למדי של אהדה ועזר; קצתם שהתנודדו בין איבת ישראל ואהבתו שלטלו את לבם בין חמלה וקשיות – והצד השווה שבכולם שהתנחמו, אם בסתר ואם בנלו, שהפורענות שירדה על השעירלעזאול תפרם מגורלו, לא ראו את המוצאות הקרובים, המוכרחים: מדרונו של הרהמשחית, שאנו, ישראל, השתלחנו בו, נבו נרחב וצוקייסלעיו רעבים לדם עמים רבים, ובאמנה, לא ארכו הימים והדור ראה בהשתלח העמים אחד אחד – גם אלה, שסגרו בפנינו, המוכים והפצועים, את שערי ביתם ואף השיבנו לנובדהאריות; גם אלה שראו אותנו מיטלשלים צמאים ורעבים על מים רבים ונועשים ולא החישו לנו מבלט; גם אלה שפינו לנו קריוזיות – כל אלה, שהצד השווה שבהם שלא ידעו, כי אין אנו היום אלא מה שהם יהיו מחר, משום שלא הבינו כי אנתגדהם ושעל כן אותה החכמה והמצוה שלא להתערב בעניניה הפנימיים של מדינה זרה היא לא בלבד חכמה מסופקת ומצוה מפקפקת אלא אולת מפורשת וחטא נמור, אכן, הם לא הבינו דבר, שהוא לכאורה פשוט ביותר: שמירתייחסים כלפי אשמדאי כאילו היה בךדוד אין כמותה.

לאולת וחטא. אכן, מוראות־נורלנו, גורל־ישראל, היו כאותות, כקולות וברקים, שנתגלגלו מחשרת־אופק לחשרת־אופק, אך עמידה־רו, באפס אלהים בנפשם אפס חוונם — אפילו נתעוררו כהרת־איון לדרדור־ירעם שהתפוצצו כתדהמה וכהרת־עין ללולבי־ברק שנתעופפו כסנורים, רק שבריר־יקול הגיעו עד פתחי־לבם — ולא נפריצו, רק נפצי־מראה הגיעו עד מוסדי־נפשם — ולא נתעוררו.

המסקנה הגלויה, הברורה, המוכרחת: ישראל כי casus belli גמט לא באה והוא חטא שהוליד צאצאים כמותו. כי משלא נתעוררה נפשם עם פטרי־בקררה של הפורענות כבר הטילה עצלות־הלב את מרותה כל אותו יום ארוך, יוס־פנעים, כולו: נעיצת סכינה של הרשעה באדיס־אביבה העלתה קצת כרכורי־איומים אך לא היתה casus belli, סכינה של הרשעה במדריד העלתה קצת נאפו־איומים אך לא היתה casus belli, וירידה גוררת ירידה — האיומים, אפילו בדמותם הכעורה של כרכורים ונאפופים, חדלו ותחתיהם באו המיקוחים, גם הם בדמותם הכעורה של כרכורים ונאפופים, וסופם נעיצת סכינה של הרשעה בהרדשין ופתיחת מערכת התפשטותה לארבע רוחותיה, רק עתה נתפסה התרב המתהפכת בחפזה כי casus belli עתה, כשהשעה היתה מאוחרת כל כך, וסכינה של הרשעה המשיכה נעיצתה כממילא — על נדות־היוסלה ובחופי־יושלאנד; בחנוי־הפירודים ובשפדר הריינים; בהררי־הארדנים ועל שפתי־הסיינה, עמים נפלו לפניה, ארצות נפלו לפניה כעמיר מאחרי הקוצר, אהה, כגודל חטא העמים והארצות גודל ענשם.

זה היה חטא עמים רבים, כגדולים כקטנים, זה היה חטא מדינות רבות, כגדולות כקטנות, אך הגדילו שתי מדינות־הקצה הגדולות — זו היושבת במעגל־אייה בצפונה מערכה של אירופה וזו היושבת על משטח־יבשתה בצפונה מזרחה של אירופה, אם היתה כתובת לקריאה, לצו: נקום ונכרית את הרשע בעודו באבן, הרי כתובת שמים אלו, הדגולות באחות־האדם ונאות אחת ברד־פתרונה, — הראשונה שבאה לבנות את אחות־האדם מתוך שדימתה לפתור ביותר את המתוחות שבין חירותו ובין שויונו בדרך הקיום של חירותו; האחרונה שבאה לבנות את אחות־האדם מתוך שדימתה לפתור ביותר את המתוחות שבין חירותו ושיונו בדרך הקיום של שויונו. שנים אלה, אף שלא יכלו למלט אחת את פתרונה מקרה־טרנדיה הטהורה, שהיא כציון־נבול־כוחו של דור, ולא ידעו למלט אחת את פתרונה מקרה־טרנדיה הטמאה, שהיא כציון־נבול־רצונו של דור, נועדו להיות ראשי־לוחמים במעצמת־תהום זו, שתירותו של אדם ושיונו חדלו בה מהיות מלאכים ושמים של אחות־האדם, היונקת מיסוד אל אחד בראנו, ונעשו כאבסולושים לעצמם ומתוך עצמם, כלומר כפרצופי־ההפקרות, היונקת מיסוד אמר נבל בלבו אין אלהים, והנה עלתה מעצמת־תהום, פשתה ופשטה והכוחות — והצמד הזה בראשם — שנועדו לבלמה לא בלמו, כי ככל שנתעוררה בהם הכרת־תעודתם התנדפה — בין מתוך שהפתום המוצק שבהם משענתו היתה כאחוס רעוע מדי, בין מתוך שהאחוס המוצק שבהם משענתו היתה בפתום רעוע מדי, ובשעה שהטבעת, שהיא גדולה ממ־ח נביאים, נתהדקה ביותר, נפלג הצמד — מעגל־האיים האדיר, שההגדרה הרהושה רואה אותו כתמולו של עולם, בא בקרב־דמים עם השמן ומשטח־היבשה האדיר, שההגדרה הרהושה רואה אותו כמחרו של עולם, בא במזומי־ענבים עמו.

אחרת מלחמת־החובה אך באה ואשרי מי שזכה למרק עוונו אשר עיווה בראותו ימים רבים את אחיו העשוקים ולא קם על עושקם להכריתו, ואוי למי שיכול היה לזכות ולא זכה לכך, ויושב־התימוה, אשר בושש הרבה אך לא איתר עוד הכל, יודע יפה יפה, את הכלל הגדול: ככל שאתה מקדים להשתער על השמן להכריתו ולפדות את משפחת־האדם מידו, כן אתה מקדים להיות מחרו של עולם. הרי יושב התימוה יודע ואוהב את ספר הספרים ובו

הוא קורא: „יהי בימי אמרפל — ויקחו את לוש ואת רכשו בן אחי אברם — ויבוא הפליט ויגד לאברם העברי — וישמע אברם כי נשבה אחיו וירק את חניכיו ילידי ביתו שמונה עשר ושלש מאות וירדה עד דן ויחלק עליהם לילה הוא ועבדיו ויכם וירדפם — וישב את כל הרכוש וגם את לוש אחיו ורכשו השיב וגם את הנשים ואת העם — — אחר הדברים האלה היה דבר ה' אל אברם במחזה לאמור אל תירא אברם אנכי מנן לך שכרך הרבה מאד — — ויוצא אותו החוצה ויאמר הבט נא השמימה וספור הכוכבים אם תוכל לספור אותם ויאמר לו כה יהיה זרעך והאמין בד' ויחשבה לו לצדקה. הרי יושב התימזה יודע ואודה את ספר הספרים וכו' הוא קורא: „יהי בימים ההם ויגדל משה ויצא אל אחיו וירא בסבלותם וירא איש מצרי מכה איש עברי מאחיו ויפן כה וכה וירא כי אין איש ויך את המצרי וישמנהו בחול ויצא ביום השני והנה שני אנשים עברים נצים ויאמר לרשע למה תכה רעך ויאמר מי שמך לאיש שר ושופט עלינו הלהרני אתה אומר כאשר הרגת את המצרי וירא משה ויאמר אכן נודע הדבר וישמע פרעה את הדבר הזה ויבקש להרג את משה ויברח משה מפני פרעה וישב בארץ מצרים — — ומשה היה רועה את צאן יתרו חותנו כהן מדין וינהג את הצאן אחר המדבר ויבא אל הר האלהים חורבה וירא מלאך ד' אליו בלבת אש מתוך הסנה וירא והנה הסנה בוער באש והסנה אינו אכל — —“

כמה פעמים קראנו דברים אלה וכמה פעמים יכולנו ללמוד מתוכם: התעוררות־פתאום זו, ישרה וללא חשבונות רבים, של אברהם אבינו להציל מידי העו ממנו את אחיו הנענה, היא פרודור־הזכות לטרקלין־החסד — בשלה זכה לחזון ברית בין הבתרים; התעוררות־פתאום זו, ישרה וללא חשבונות רבים, של משה רבנו להציל מידי העו ממנו את אחיו הנענה היא פרודור־הזכות לטרקלין־החסד — בשלה זכה לחזון הסנה הבוער ואינו אכל, ואפשר ודור רחוק ישאלנו ובדין ישאלנו: כמה פעמים קראתם וכמה פעמים חשבתם, יכולים הייתם לחשוב, צריכים הייתם לחשוב, מוכרחים הייתם לחשוב, כי מעצמת־התהום, שעלתה ממחשכי־יצר ותהו, עשויה לטבע את העולם, אם לא יעמוד כנגדה כוחה של השלשלת, המוליכה דרך אברהם ומשה אלינו ואם כוחה לא יעמוד כנגדה, כדרכו של אברהם — מה פשוטות וברורות שתי התיבות: וישמע — וירק; וכדרכו של משה — מה פשוטות וברורות שתי התיבות: וירא — ויך: כמה פעמים, כמה פעמים?

2

— עד שנת השבע עשרה היינו תמיד יחדו, כל יום כמה שעות. הכטחנו אשה —
 — חבדתה להקריב את עצמנו כליף — — ביקשנו לנאול את העולם.
 — דבר זה סבבשים רבים כנעוריהם.

— כן, ואחר כך הם מחייכים על כד... ואינו חייבו על האופן, שבו ביקשו לחושיע או לשנות את העולם, היה הדין עמהם; אבל הם מחייכים על שום שביקשו בכלל כדבר הזה. אין הם מחייכים על תוכו־האידיאלים שלהם בכלל; הם מחייכים על האידיאלים של נעוריהם בכלל. (ליאונהרד פראנק, „האורח“).

נחפשה ונחקרה — ומה המשרחפש וחקר, אם לא החידה, אטומת־פתח וסבוכת־פשר, שננחיל, בכלל חידות רבות ואחרות, לדור רחוק: איד נואל חלוס־הדור, חלוס־הגאולה, איד נואלה מסת־סברו ופשרו, הלא היא מסת־הגאולה, שבה התאמר הסוציאליזם לדרכו ולדרכיו, הלא היא החידה שהיא עתה סוגיה גדולה, ואולי הסוגיה הגדולה, במסת־הביקורת, הביקורת — בקעה רחבה ביותר; המבקרים — אוכלוסיה מרובה ביותר, והכוונה אינה למבקרים, שמתחו דינים קשים קודם הפורענות, אם שעיה גדולה ואם שעיה קטנה לפניה, אבל לפניה; הכוונה למבקרים, המתחיים דינים קשים לאחר הפורענות ודרד־במקרתם, כשידם מצביעה, כמפליגה הרחק־הרחק, מעבר לאפקם; הם, שמה, הללו, שידעת אותם שעיה גדולה, ואפילו גדולה

ביותר, לפני הפורענות ושעה לא קטנה לאחריה, כשהם ונושא־ביקרתם אחד, באים, כנראה, עתה לאמת את המימרה הקצרה, שחז"ל הקליטו בה לא מעט נסיונות־חיים: משנפל השור רבו טובחיו. אותה מימרה אפשר לדרשה בקצת הרחבה לעניננו: גם מי שראה עצמו תמול שלשום כאחיו וקרובו של הנעטר חמדת־כתובים על בכור שור וכדומה, כיום, כשהשור נלכד, הוא מנער מעל עצמו כל קירבה וזהות, פוטר עצמו מחובת־האמירה: אנחנו, ובורר לו תיבה נוחה יותר: הם, ומצביע כמפליג הרחק־הרחק: שמה.

וככן: הסיטמה סרוח הרבה וסרחונם כד וכד. למשל: הסיטמה היתה בהם אמונת־אולת בהליכה עקב בצד אגודל שאינה מצריכה קפיצות ומתאמרת ליתר את הדילוגים; הסיטמה היתה בהם אולת־אמונה בדרכה וכוחה של פשרה של הסכם, של פתק־בוחר, של מתווּמתוּן, וכדומה בדבריי־שינה, שנעשו בדרשושי־סיטמה ואינם, בעצמם, אלא כנבכ־ערעורים חמורים על ענינים של דרד־תכסיסים ותכסיס־דרד, של כלי־שימוש ושימוש־כלי, והצד השזה שבהם שקליעתו לעיקר ופניעתו בטפילה לעיקר, כי, האומנם, הסיטמה נכשלו משום החכית ולא משום יינה וחומצה, ונענשו על הקנקו ולא על מה שהיה ולא היה בו?

כדי שנוכל להשיב לשאלה הזאת על דרך האמת ראוי, שכשם שהקלטו על עצמנו בשאלה, כך נחמיר על עצמנו בתשובה, לשם כך נצרך ראשית־כל תיקון מועט, כלומר, שנמיר את שתי התיבות הדרופות: הסיטמה בתיבה פרודה: אנחנו, שכן דרכו של מי שאמר: לכם ולא לו הוא, אמנם, נח ביותר, אך הוא, כנודע, דרכו של אחד רשע, שהקדית־שנו שבסופו אינה אלא כאילוסטרציה מנושמת של הקדית־מצפוני שבתחילתו, וככן, אם נוותר על דרכו הנוח והכוב, שנעשה עתה מודה ומידה נפרצת ביותר, וננסה בתשובה לשאלה שנשאלנו, נאמר: אפילו נודה, שנכשלנו על שום הטעמים שבפי המערער, כלומר על שום תכסיסים, הרי אין בטעמים האלה מדקדוקה של אמת אלא אם נאמר, שלא נכשלנו משום התכסיסים אלא במדה ששכחנו שהם תכסיסים, כלומר שבילים שבין התחל־הדרד לנמר־הדרד, שבין ראשית־מסע ואחרית־מסע ונעשו לנו כנמר ותכלית, ביתר ברור: לא נכשלנו משום שההליכה בשבילים היתה מתונה (שאפשר וחכמת־התכסיס תהא נזרת מתיונת, כשם שאפשר שתהא נזרת בהילות, הכל לפי המקום והזמן ולפי מה שביניהם), נכשלנו משום שנמר־הדרד לא היה שוב הכוח המאיר את פיתוליה־שבילים האלה, לא נכשלנו משום שהעשייה בתחנות היתה פשוטת (שאפשר וחכמת־התכסיס תהא נזרת פשירה, כשם שאפשר שתהא נזרת רתיחה, הכל לפי המקום והזמן ולפי מה שביניהם), נכשלנו משום שתכלית־המסע לא היתה שוב הכוח המאיר את משטח־התחנות האלו, משום שנמר־הדרד ותכלית־המסע לא היו שוב חויה המתחדשת בנו יום־יום ונעשו מליצה, שנתנונה בפינו, שלבנו וידנו עשו אותה פלסתר, אמת, דרך הכרזה לא בנדנו בעצמ־האמונה בנמר־הדרד ותכלית־המסע, בהכרה בהכרח־התמורה הטובה של העולם והחיים והנפש, אבל אם לא בנדנו בהם, מעלנו בהם — לא כלדף כי אם כעמעות היו בנו, לא כשלדבת כי אם כחרכה, שכן לא היות־חיים חתכנו להם בתוכנו כי אם היות־ונטציה, והרי התמורה הטובה, הגדולה והמכרעת היתה כקרח־לעת־יד־לבוא, שעל הריבית שנתנה לנו לכתחילה, התפרנסה יפה־יפה חיותנו כאמונה, כתורה, כתנועה, אולם את הריבית נשלנו ועל הקרן עצמה אמרנו: היא לא היתה, ולא נבראה כי אם משל היא.

וידעתי כי אותה הוד, שלמדה עתה להצביע כמפליגה לכנת־האופק הנטויה מערבה: הסיטמה, למדה עתה להצביע כמפליגה לכנת־האופק הנטויה מזרחה: והסיטמה? סימך השאלה הנלווה עתה הוא כבא להקשות: הסיטמה, שבחרו לא בהליכה עקב בצד אגודל אלא בקפיצה ודילוג; לא בדרך פשרה והסכם ומתווּמתוּן אלא בדרך האחוז כיד ומניה וכיה; לא בשביל הארוך של פתק־בוחר אלא בשביל הקצר של אבת־חרב וכדומה, הסיטמה

מה? אותה קושיה רישורית היא כמבקשת להשמיעך דבר והפוכו. דבר, והוא כפי סניגורים; אמת, כסוציאליסטים כקומוניסטים רמוסים עתה בכל שהגיל מרותו הלסטים וניסותיו, ואלה ואלה, כשם שלא היה בהם הכוח לעכב עליתו בארצו, לא היה בהם הכוח לעכב פלישותיו, אבל אינם דומים ראשונים, שאין להם אחיזה של ממש אלא בקצה השליטה המועטה, בארצות מועטות, כאחרונים שיש להם אחיזה של ממש בשולחיה השליטה המרובה של ממלכתם האדירה, ואם עתה היא נוהגת כדרך שהיא נוהגת, טעמי אסטרטגיה ותכסיס מחוכמים ונעלים הם לה וסופה משילה כוחה על כפות-המאזנים ומכרעת. היפוכו, והוא כפי קטגורים; אמת, הללו הלכו בדרך הקצר והפוסק של אחוז ביד ומניה וביה, אך לא היה בהם הכוח, בין שלא רצו ובין שלא יכלו, לעכב עליתו של הלסטים בארצו, כשם שלא היה בהם הכוח לעכב פלישותיו, ואף לא הבינו, בין שלא רצו ובין שלא יכלו, להעמיד כנגד את בית-האחיזה הגדול שלהם, את ממלכתם האדירה ואדרכתא, היא לו סיוע גדול בכיבושיו, ואם לסניגורים — הרי הם אנוסים להתכסות בטעמי-אסטרטגיה ותכסיס מחוכמים ונעלים, כדי להאפיל על שתי עובדות, שאחת קשה מחברתה, ראשית, כי הכיבושים מידי מדינות, המוטלות חסרות-אונים ביניהם ובין הלסטים, אלה הכיבושים שהם מתפארים בהם, הם כמעשה שני השותפים, שהאחד בהם אינו נוטל בכלי-איום מכאן אלא במידה שהאחר נוטל בכלי-חמס מכאן. אחרית, אפילו ההתנבאות על ההתנגשות המוכרחת עם הלסטים, כמערכה האחרונה, המכרעת, גם היא כמעשה השותפים, שהאחד מהם נוטל לעצמו את הברירה להניק את חברו ולסייע את יריבו, ורק כשחברו הטיל כל עשר אצבעותיו כיריבו והכריעו, בא גם הוא, מטיל אצבע קטנה או גדולה ואומר: ניצחנו. הצד השווה בשתי העובדות האלה, שאותה אחיזה של ממש, הממלכה האדירה, אין מליציה יכולים שלא להמלט אל ההשליה או התנחום כי מלאכתה נעשית בידי אחרים, מתוך שאינם מעיזים לראות במלוא-משמעותה של העובדה, כי הממלכה האדירה, משען תקותם, אין בידה להיות כראשי-הכוחות הפועלים בממש במערכת הדרך הכבדה.

ושאלה רבה, צפונה בקושיה, שהשמיעך דבר והיפוכו. הלא היא השאלה: אם גם הדישמה (וההצבעה למזרחו של האופק) וגם הדישמה (וההצבעה למערבו של האופק) אין בידם לעשות עתה בפועל ובמכריע את חשבונו של עולם, וגם אלה וגם אלה גורלם, לשבט ולחסד, תלוי בסופו בכוחות אחרים, הרי שכשלונו של אלה ושל אלה, כיסודם אחד ומה הועילונו הבלתי-תכסיס? וגם היא שאלה, שהתשובה לה מצריכה ראשית-כל תיקון מועט. כלומר, שגם עתה נמיר את שתי התיבות הדרופות: הדישמה בתיבה פרודה: אנחנו, בביורר שבינינו ובין נפשנו אין אנו יכולים ואין אנו רשאים שלא לומר: אנחנו. מצד חיבת ההשליה נוח לו לאדם הבודק בגופו כשהוא מוצא בו פעם אחת אבר פגום אחר, הוא מראה עליו, כאילו נמצא מאחורי שבעה הרים ואומר: שמי-שם, האוזן העבשה; וכשהוא מוצא בו פעם אחרת אבר פגום אחר, הוא מראה עליו, כאילו נמצא מאחורי שבעה נחלים, ואומר: שמי-שם, העין הרקבה וכדומה, אבל מצד חובת-האמת אין הוא יכול לנהוג כך ואם השיצופרניה מניחתו לפגל עצמו בדמיונו כשני אורניזמים והוא יכול לשעשע עצמו בהצביעו על עצמו האחד: הרי עין יפה ואוזן רקה, ובהצביעו על עצמו האחר: הרי עין כעורה ואוזן נסה — הרי הרופא, הרואה אותו כהיותו, אינו יכול לנהוג כך, ובכך, אם נותר גם עתה על דרכו של אחד רשע וננסה בתשובה שנשאלנו, נאמר: אפילו נודה שנכשלנו על שום הטעמים שבפי המערער, כלומר על שום תכסיסים, הרי אין בטעמים האלה מדקדוקה של אמת, אלא אם נאמר, שלא נכשלנו משום התכסיסים אלא במידה ששכחנו שהם תכסיסים, כלומר שבילים שבין התחלף-לדרך לנמרף-דרך, שבין ראשית-מסע ואחרית-מסע ונעשו לנו כגמר וכחכלית, ביתר

בירור: לא נכשלנו משום שהריצה בשבילים היתה בהולה (שאפשר ותכמתהתכסים תהא נזרת בהילות, כשם שאפשר שתהא נזרת מתינות, הכל לפי המקום והזמן ולפי מה שביניהם), נכשלנו משום שהתחלהדרר לא היה שוב הכוח המאיר את התחיתהשבילים האלה, לא נכשלנו משום שהעשייה בתחנות היתה רותחת (שאפשר ותכמתהתכסים תהא נזרת רתיחה, כשם שאפשר שתהא נזרת פשירה, הכל לפי המקום והזמן ולפי מה שביניהם), נכשלנו משום שראשיתהמסע לא היתה שוב הכוח המאיר את מפלשהתחנות האלה, משום שהתחלהדרר וראשיתהמסע לא היו שוב היתה המתחדשת בנו יוסדיום ועשו מליצה שנתחללה בפיו, שלבנו וידנו עשו אותה פלסתר, אמת, דרך הכרזה לא בנדנו בעצמהאמונה בראשיתהדרר וראשית המסע, בהכרה בהכרחהמורשה הטובה של העולם והחיים והנפש, אבל אם לא בנדנו בהם, מעלנו בהם — לא כאשׂאמת כי אם כאוריכחש היו לנו, שכן לא הויתחיים תכנונו להם בתוכנו כי אם הויתמרמה, והרי המורשה הטובה, הגדולה והמכרעת, היתה, כקרודלשעבר, שעל הריבית שנתנה לנו בדיעבד, התפרנסה יפהיפה חיותנו כאמונה, כתורה, כתועה, אולם את הריבית נשלנו ועל הקרן עצמה אמרנו: שקר נחלו אבותינו.

ראית, כי הערכת עצמנו מונה בנו אשמה כפולה: כחשנו כסוציאליסטים — על חטא שחטאנו לאחרית וכחשנו כקומוניסטים — על חטא שחטאנו לראשית, אף ראית, כי האחרית נקראה בפיו: התמורה הטובה, הגדולה והמכרעת; והראשית נקראה בפיו: המורשה הטובה, הגדולה והמכרעת, ואין זה דרדהמשל היחיד, שאתה יכול להעזר בו לשם הסברו הנאה של הענין, שכן אתה יכול לבור לך משל תביב ונדע כמשלהאילו ולדבר על החיבור שבין השורש והצמרת ולומר: אוי לו לאילו ששכת שרשו ואוי לו לאילו ששכת צמרתו, ולסכם: אילו שפסק בגזעו אותו החיבור, שהוא גם רציפות וגם מתיחות, פסקה חיותו, בין שאותו נוע מתכחש לשרשו ובין שהוא מתנכר לצמרתו, רציפותהמורשה הטובה אומרת: כל נקודה בחיבור היא זריעה, אבל אין היא הזריעה, היא ראשית אבל אין היא הראשית; מתיחות התמורה הטובה אומרת: כל נקודה בחיבור היא קציר אבל אין היא הקציר, היא אחרית אבל אין היא האחרית, כסוציאליסטים שבדור שכתנו את האחרית, על קציר שקצרנו אמרנו: הקציר, על יבול שאספנו אמרנו: היבול, שכתנו את התמורה הטובה כאפשרות וכהכרח ונפגה תאותנו לעולם אחר ביסודו ומיסודו, והוא עולם טוב ומתוק, ורק נובלות תאוה נשתירו בפניותנפשנו ועל כן הולדנו את התמורה הרעה — קלנסיהלסטים הביאו עלינו עולם אחר ביסודו ומיסודו והוא עולם רע ומקולקל, כקומוניסטים שבדור שכתנו את הראשית, על זריעה שזרענו אמרנו: הזריעה, על שידוד ששרדנו אמרנו: השידה, שכתנו את המורשה הטובה, נכנסנו בתורשתה וכיסחנו בה לקיים את החירות, לפי שבדינו אותה בשירותנו, חירות שאין היא מאוששה על נלהחירות שלפניה, נלהמורשה הטובה, שהוא כמתזור גדול ונפלא של זריעותחירות וקציריחירות, שכל המהפכו ועוקרו מהפך ועוקר יסודו של עולם, ועל כן הולדנו את המורשה הרעה — קלנסיהלסטים שרתמו אותנו, לרצוננו ולאנסנו, במרכבתם, ותו דעתך על התיבה: הולדנו, כי אהה, גם בדברנו על הלסטים אין אנו רשאים לנהוג על דרך ההשליה והנחיות ולהצביע הרחקהרחק: שםשם, האוזן העבשה והעין הרקבה, אנו חייבים שלא להרתע מפני האמת ולומר את האמת: מתוך כחשנו הכפול עלה הענל הזה — מתוך עצלותהלב שהתכחשה לאחרית, מתוך קשיותהלב שהתכחשה לראשית.

אדם מישראל המקיים צרור התרי"ג כקרוקו צריך שידע שכל מצוה ומצוה, בין שהיא נראית אפורה ובין שהיא נראית זהובה, מתחברה בעינול גדול בישות העליונה, שעומקה כרומה ורומה כעומקה, וצריך שיהא חי את הידיעה הזאת, שאם החויה הזאת אינה מפרנסתו יום יום בכל מצוה ומצוה ועשיתיה, ואם אינו מדבק בשלהבתיאמונה כל מצוה ומצוה בשורש

המאיר והנשגב, שהיא הראשית והוא התכלית, אין ידיעתו עלולה להצילו מדרדחשכים, שבה כל מצוה כחוליה חלולה וברורה לעצמה, יוסדיו אתה מצווה באותה עטיפתה הטלית ובאותה הנחתה הפליו ובאותו סידורתה פילה, אבל יוסדיו מקדמים, עם השכמה את יומר, יום המצוות, שני בניליה יקרים שבתוכך עצמך: הארי שהתגברת כמותו והצבי שרצת כמותו, אמת, יש שעה ולא קטנה באותו יום שבה אתה כופף קומתך, יש שעה ולא קטנה באותו יום שבה אתה פוסע פסיעה כבושה, שכך חייבתך שעה זו ומצותה ושעה זו ומצותה, אבל כותו של הארי והצבי לא נרדמו בך, הם יסוד חיותך, כאותה השכמה צריכה היתה לקדם כל בקרו של הסוציאליזם, בקרו של הסוציאליסט, כל יום ויום שלהם, הקדמתו?

מה נשלה את עצמנו ומה נרמה את האחרים, מוטב שנשיב כי אין אנו יכולים להשיב: הן, לא ידענו ולא חיינו יוסדיו טעמה וכוחה של השכמה כזאת, ודאי היא היתה ארשם במבואי נעורים או במוצאייהם; צנוריה שהצמיקו והלכו, המשמרים גם עתה קצת מיצים שיש בהם לא בלבד כוח-מוכרת אלא גם מוכרת-כוח, מפרנסים לא מעט עשייתנו עד עתה, אך בהמשך הימים קבענו לה להשכמה זו בלוחי-הערכים שלנו פוויציה כפולת-פנים, שעיקרה אותו עירוב של כיבוד ולעג, שביטוי החיוד, הוא החיוד שהזכרנו אותו במוטו לדברינו.

ד

נְהִי בָּנוּם בְּגִי-קְלֶשֶׁת	נְאֻף תְּלוּם יְהֻלְמוּ
בְּחֹל עַל שְׁפַת-הַיָּם	הָאֵוִילִים הָאֵל :
וְסִגְרַת-עֵז גִּזְעֶשֶׁת	בְּקִרְבָּנָם — בְּתַהוֹם הוּא —
מִקְרָת שֶׁחֶק רָם.	הַפֶּעַר מִתְחַזְלֵל.
יְצוּא וְשׁוּב מְכַלְחַח	הַבְּהִיק בְּתַב־פְּרָנִים
עֲדַת-בְּרָקִים בְּגִיל,	בְּחֹדֶךָ בְּקִלְיוֹ מִחֵם,
סִפְהֶק רוּם וְתַחַת	הֵם גְּבָנָפוּ פְּיָם
קְלֵא-תֵבֶל יְחִיל.	וְשִׁשְׁשָׁפוּ מִצָּחֵם.
אֵךְ הֵם בְּנוּם גָּמוּ	קְבוּאֵי-בְּהִירוֹת הַזְּרִידוּ
וְהָרְעִים בְּכַדְד -	רֵאשִׁם יְנַעֲהֶשֶׁת,
תְּוִיּוֹם שְׁנֵא הֻלְמוּ :	וּבְשִׁנְתָם הוֹלִידוּ
תְּבַלְלֵי-עֵינָם לֹא נָד.	בְּלִיל נָה אֵת גְּלִית.

(נוספריד קלר, גלית, 1849)

תחפשה ונתקורה — ומה אחרית-חפש וחקר, אם לא החידה המשמימה ומדברכת, שנחיל, בכלל חידות רבות ואחרות, לדור רחוק: איד ניצבה פתאום בניאזמונו מפלצת-בהו, המתנדה בכל סביביה, כחרפה מערכות אלהים חיים, הוא, הדור הרחוק, יראה את השאלה במלוא-היקפה ועמקה, הוא ידע את התשובה לה במלוא-היקפה ועמקה, אולם גם אנו, החיים את השאלה הזאת בתרדמת-היה, חייבים, לפחות, בקצת מסעי-פיתשובה ראשונים, וקודם כל אנו חייבים בהודיה: לא ניצבה מפלצת-בהו בניאזמונו, אלא מתוך שניאזמונו הצמיחה מתוכו, מוכרח היה להצמיחה מתוכו, אנו אומרים: ניאזמונו הצמיח מתוכו מפלצת-בהו זו, — כי התנחום האומר: מפלצת-בהו זו היא כפורענות-דליקה שירדה על ביתנו, כפורענות-מניפה שירדה על תרבותנו, התנחום הנעזר בדרכיה-קבלה לפורעניות כאלו ואומר: כמו אמילה, כמו דזיניסחו, כמו טימורלנק, הוא תנחום-שוא, ולא בלבד משום כך, שגם שלישיה זו ודומיה לא היתה פורענות-הדליקה והמניפה שבהם נראה כל כך, אילולא מצאו בית ותרבות, שנתעמעם בהם חושי-ההרה של הסכנות המעותרות לבוא, אלא בעיקר משום כך, ששלישיה זו ודומיה אפשר לראותם ככוחות-איבה והרס שבאו מחוצה למעגלי-הבית והתרבות, ואילו מפלצת-בהו

של ימינו היא מתוכו ובתוכו של המעגל הזה – מתוכו נולדה ובתוכו נולדה להיות לאיב לו. אנו אומרים: ניא זמנו מוכרח היה להצמיח מתוכו מפלצת־בהו זו – כי כל פרודה ופרודה שבו מתימרה לאחדים כמה שמפלצת־בהו זו מתימרה בסיטונות: חירופי מערכות אלהים חיים. בררד המליצה אפשר לומר, כי כל פרודה ופרודה של ניא־זמנו כאילו עשתה עצמה מכיתית־נחושת בתחמשתו של איש־ביניים – אם לולאה בכובעו, אם קשקש בשריונו, אם כפתור במצחו, אם פתיל בכידונו, עד היות משקלה אלפי שקל נחושת ועד עמדו כמפלצת־בהו. ודאי, ניא־זמנו ביקש ודימה, דימה ובשח, כי כל פרודה ופרודה שבו, העושה עצמה מכיתית־נחושת בתחמשתו של איש־ביניים, עושה עצמה כמרכבה לשכינת־עוזם של הנואל והגאולה, והנה קם החלום בהפכו ובאו המאויים בחילופם, כי ניא־זמנו הוליד את איש־ביניים, כאשר הפליא לתאר ואף העמיק לנחש – ולמעלה משיעור־כוונתו – משרר־השויצים בששת בתי השיר: הוא הולידו בשכרונו, בהיותו שכור מעצמו, מנדולת־עצמו, הוא הולידו בדמותו, כי קולו שלו זארו שלו מדברים מתוך הסערה על רעם־קולותיה וברק־אורותיה והוא אלהי־עצמו ומבלעדיו אין אלהים. אכן, באותו לילה־סערה שבו עלה שכרונו מעצמו לשיאו, הוליד את הגלית שלו ועתה הוא רואה אותו ניצב בניא־זמנו, רואו כדחליל־חלמו וזועתו, באותו לילה־סערה, כשניא־זמנו הוליד את יציר־חלמו, התימר והתחמט בפני עצמו ובפני דיקום במאמר הנודע: רק האדם הוא העצם העליון לאדם. הן, מאמר רב־החלקות – הרי כשאתה בודקו, נגלים לפניך רוב שניונותיו בו, אתה שואל את אומריו: מי הוא האדם שהוא העצם העליון לאדם, אין הוא יכול לומר לך: פלוני האדם המסוים הוא עצם עליון לאלמוני האדם המסוים, כלומר אין הוא יכול לומר לך: פלוני האדם היושב ברחוב שלישי והוא קולע סלים ושתה לשכרה הוא העצם העליון לאלמוני האדם היושב ברחוב רביעי והוא ספטר כבורסה ומספר הלצות, אלא הוא אומר לך: לא באדם כבעל תכונות חולפות ונפרדות כי אם באדם כבעל תכונות קבועות ומשותפות, כלומר באדם כאשר הוא אדם. אנו עוסקים והוא־הוא העצם העליון לאדם, ואם תוסיף עתה ותשאל שאלות אחרות ונספות, כגון אם הכוונה היא לאדם בכל דרגות התפתחותו בקורות או בדרגת־התפתחות מסוימה בהם, כלומר אם גם האדם האוכל בני אדם הוא העצם העליון לעצמו או רק האדם האוכל בעלי חן, או אם הכוונה היא לאדם בכל דרגות התפתחותו בחברה או בנפש וכדומה או בדרגת התפתחות מסוימה בה, סופך תציל תשובה שעיקר־כוונתה, אפילו היא עצמה, לא תרצה או לא תוכל להודות בה, היא: באמרנו רק האדם הוא העצם העליון לאדם, אין אנו מדברים על אחד אלא על שנים – האדם הראשון הוא אדם שבהפשט, והאדם האחרון הוא אדם שבממש, והראשון שהוא האדם האידיאלי והוא־הוא העצם העליון לאחרון שהוא אדם הריאלי, והנה עתה, אם תעיין בדמות־פרצופו של אותו אדם אידיאלי ותראה, כי הוא עשוי כתמונה ידועה וישנה, אפשר שתהא עלול לקרוא בתמיהה: הלא דמות שאולה היא, תמונת־האלהות, אולם בעלי־המאמר יבקש לפונג תמיהתך ויאמר: אפילו תאמר דמות שאולה היא, הריהי דמות שאולה מדמות שאולה, כי מעולם לא היתה תמונת־האלהות אלא תמונת־האדם, כלומר התמונה של אדם אידיאלי, כפי שתארה לעצמו האדם הריאלי; כשם שמעולם לא היתה דמות האדם האידיאלי אלא כדמות האדם הריאלי בניבוש־עצמו.

ועתה, עיין בצמד־המלים: ניבוש־עצמו, אם לא תבין, שהנעת לנקודה, שבה אתה רואה את האדם פוסל את פסלו שלו עצמו ומשתחווה לעצמו כהשתחווה המאמינים לאלהיהם, והיא נקודת־הסכנה הגדולה ביותר, כי ככל שהאדם מציב פסל כזה חוזרת עליו אותה שרנדיה עצמה: הנה כבר סיים את מלאכת־הפסילה, והיא מלאכת־מחשבת מופלאה ועניינה מצבת אדם, שדמותו כאלהים וסגולותיו סגולות־אלהים והוא כמיתר את אלהים, אולם אך עבר לילה

אחד על בעל המלאכה הטענה הזאת הוא קם למחרת ולחרדת־נפשו הוא רואה והנה המצבה
 מצבה וכתובת הזהב שבה: רק האדם הוא העצם העליון לאדם — מצהורה למרחקים כדרכה
 אתמול, אך על אוֹפֶסֶד־המצבה עומד לא היציר המעורן אלא חמרו המחוספס, לא הניכוש
 הנאצל אלא גלמו הגם, וכן משפטי־הטרגדיה: ככל שחוליה שבאמצע — והאדם הוא חוליה
 שבאמצע — נוטל לעצמו תארי־העצם שהוא ראשית ואחרית, ביתר הרחבה: ככל
 שהסופי — והאדם הוא יציר סופי — מתימר באינסופי, ככל שאדם מבקש להיות כאלהים,
 נפילתו מוכרחת, קוצר־ראייה של אותו פסל גרם, שראה רק למחרת את הנפילה, שכן הנפילה
 היתה בעצם מלאכתו, כי לא היתה זו נפילת־פתאום, היא רק נראתה לו כנפילת־פתאום —
 בכל נייע של מפסלתו כבר היתה מקופלת כל אותה נפילה, כבר היה עצם־הנפילה,
 על דרך השאלה דיברנו על פסל, אך באמת לא פסל יחיד הוא שהציב את המצבה,
 אלא כמה דורות אחרונים, הטורחים בה בשקידה יתירה, ואין לפסות על הסתירה התמוהה
 הנלויה למלאכה זו: מכאן האדם מביא, כי שבע החכמות, ככל שהן מתרחבות יותר ומסתעפות
 יותר, הן מלמדות אותו יותר לפחות מאותה גדולה, שמשאלתו ודמיונו קובעים לו ביקום, ולהעמיד
 מדי פעם בפעם את דעת־עמידתו על תוספת, שהיא כתוספת־חוכמה של עניוּת, ומכאן הוא
 מערים על הבנתו ומעמיד פנים בפני עצמו ועולמו כאילו שבע החכמות מחזירות לו אותה
 הגדולה, שמשאלתו ודמיונו קובעים לו במקום שהוא מעמיד מדי פעם בפעם את דעת־עמידתו
 על תוספת, שהוא כתוספת־זכות של יהירות, ואם עיקר העניוּת היא לו לאדם בהכרת־עצמו
 כצאצא־האמצע, הרי עיקר היהירות היא לו בדימוי עצמו כאביר־ראשית ותכלית, שכן רק מתוך
 דימוי כזה אפשר היה שיצמח אותו מאמר: רק האדם הוא העצם העליון לאדם, אולם גם
 אם פיוֹ חוזר על אותו מאמר, ואפילו אם הגותו ורגשו שותפים בו, אין הוא כולו בו וראיה לכך
 ההתראה הנוראה שהוא מתרה את עצמו — הלא היא ההתראה הנבלשת מתוך ההענשה
 העצמית שלו: ככל שהוא מוריד את אלהים ממרום־כסאו ומעלה אליו את עצמו הרי עם
 לילה הוא עולה למשכבו בעליצות־שכרונו מגדולת־עצמו, אולם למחרת כשהוא נעור הוא רואה
 ועל הכסא יושב לא אחיו חמדת־האדם, חלוֹם־זרומותו, אלא אחיו חלאת־האדם, מציאות־
 שפלותו, כי הלילה ההוא הוא לילה־ההתראה, לילה־התראת־עצמו, לילה־הענשה, לילה־הענשת
 עצמו, אמונת־אלהים שבו היא המתרה בו, והאות־אלהים שבו היא העונשתו.
 הטרגדיה הזאת, שאנו עדים לה עתה, אינה ראשונה בקורות־האדם, הלא קראנו אותה,
 אותות שקופים ואטומים, בתעלומות־בראשית, למון הפרשה שתחילתה הנחש הערום ופיתיוניו:
 והייתם כאלהים, אמצעה קוץ ודרדר וסופה להט החרב המתהפכת; דרך הפרשה שתחילתה
 בני אלהים אשר ראו את כנות האדם כי טובות הנה ויקחו להם נשים מכל אשר בחרו, אמצעה
 שחיתות חמם וסופה מבול־מים; עד הפרשה שתחילתה לבינת לבנים, אמצעה בנין מגדל
 זראשו בשמים וסופה נבילה ובלילה, כל אלה הפרקים שנתפרשו על דרך שהאדם לא היה
 די לו בהרחבת גבולו הרחב למדי — רק בנקודת־הכוח: פריה, רביה, מליאה, כבישה, רדיה —
 וביקש גם פריצתו, באופן שהנכרא התימר להיות הבורא, אבל בדורותינו משנה־דאבה לטרגדיה
 הזאת: שהרי בדורותינו הורדת־האלהים והעלאת־האדם תחתיו לא באה, כדרך שמצינו ברוב
 פרקים אלה, להחזיר העולם לתהו ובהו — כלומר, את האדם לטבעו ואת נפשו ליצרה, —
 אלא אורכה היא באה כדי לקיים את דבר אלהים אשר אמר כפי חוֹזֵנו ונאמניו, הוא דבר
 הצדק והמוסר, אך כהניו וכמרינו עשו אותו פלסתר, כלי תשמיש למוסר־הרשע והעוול,
 ואפילו אם ניתן לומר, כי כלבב־אלהים הוא המעשה הזה, כדרך שדרשו: הלואי אותי עובו
 ותורת־י שמרו, אינו ניתן לומר, כי הוא כלבב־האדם, כי האדם, בנקודה הפנימית שבו, מורד על
 עצמו, ככל שהוא מתימר להיות כאלהים — זוהי אמתו המורדת על כובו.

הנה גדולנו העמידנו בשעת־מרידה כזאת: בית גדול ומפואר, שדורות אחרונים יגעו לקוממו, נפל לעינינו — חלקו, נוסם מתוכו וחלקו מתמוטט, מתוכנו עצמנו הצמחנו, מוכרחים היינו להצמיח את מפלצתי־ברו שהפילתו, הצמחנו אותה מתוכנו — כי לא כאש ממרום ולא כרעש מתחת היא באה, אלא כבשר מבשרנו, כסיכום־חטאנו, מוכרחים היינו להצמיחה מתוכנו — כהפגנת חטאנו, הוא חטא־היצור המתדמה, כיצור חטא־דאמצע המתדמה כראשית ותכלית, חטא הסופי המתדמה כאינסופי־חטא האדם המתדמה כאלהים, יפות שבע ההכמות התחתונות, אשר בדרגו לימדו אותנו את הדרך מלמשה למעלה: איד האדם, מתוך שהתבוננו בעמל כחו ונפשו בעצמו וסביביו, עלה ער אלהים, אך הו חסרות בלעדו החכמה העליונה שנעדרה מדורנו ושהוצרכה ללמדנו את הדרך מלמעלה למטה: נישושי־האדם במיצר־שביליו המעומעמים מלמשה למעלה לא היו כך, אלא משום שמצעדו אלהים במפלשי־מסילותיו האורות מלמעלה למטה הם כך, באין החכמה העליונה נשארה יגיעת־העליה של האדם לאלהיו כעליה אל השליה ומה שנחשב לו כמקור אמתו וערובתה, נתפס לו כברייה, הוא מכחיש בו כמקור וכערובה ואינו מרגיש כי חונו כמראה־החתול הנישך בונבו והוא מסתובב ומצעק: הבו גדל, אינסופי אנכי, מסתובב עד בוא יום ומראה זה שהיה לו כשעשועים נראה לו כאמתו והוא נעשה לו מראה־זוועה.

שעתנו היא שעת מראה־זוועה כזאת — אנו עומדים על שממות־בית, אשר עמלו בו כל טוב ובחור בדורות אחרונים, והוא נועד להיות בית־מבטח לאדם הטוב ולחברת האדם הטובה, תלום כל בני העליה, יסודותיו היו תסונים, כתליו מוצקים ותקרתו עזה, אף הרוח השוכנת בו היתה רוח אדירה, שאמת ותפארת ממוזגות בה, אך היא נישאה לא בפי האדם עבר ד', אלא בפי האדם־האחור־פסור, הבית נמוט, כי גם נמרוד של היצר הטוב הוא נמרוד, והנקודה הפנימית שבלבנו אינה רוצה לשכון בביתו, היא הנקודה הפנימית, יודעת עתה, על חורבות הבית, מבשרה את שידע המשורר: אם ד' לא יבנה בית שוא עמלו בוניו בו, היא עתה שוממה ואבלה, — הרי מרדה העלה את הנחשול העכור משפלת־האדם, נחשול ההתראה העצמית וההענשה העצמית — אבל מחר תתנער ותבנה בית חדש, בית־מבטח חדש לאדם והכל חדש בו, יסודותיו אבניו, עפרו חברת־האדם שמתקיים בה: ועשו, כולם אנודה אחת לעשות רצונך בלבב שלם, מתוך שמתקיים בה; עבדי הם ולא עבדים לעבדים.